

TRADIČNÍ ČESKÁ ZIMA

ilustrace Josef Lada

zvyky

říkadla

koledy

TRADIČNÍ ČESKÁ ZIMA

ilustrace Josef Lada

Zima, zima, zimička,
háží bílá peříčka.
Děti si je chytají,
koule si z nich dělají.

Padá sníh, padá sníh,
pojede na saních.
Na saních to pěkně jede,
tohle každý nedovede.

Sněží, sněží,
mráz kolem běží,
zima je kočičce,
hřbet se jí ježí.

Přišla zima po roce,
zmrzla píseň v potoce,
a bruslením do ledu,
píší kluci koledu.

Fouká, fouká,
bílá je louka,
zima je pejskovi,
ke kamnům kouká.

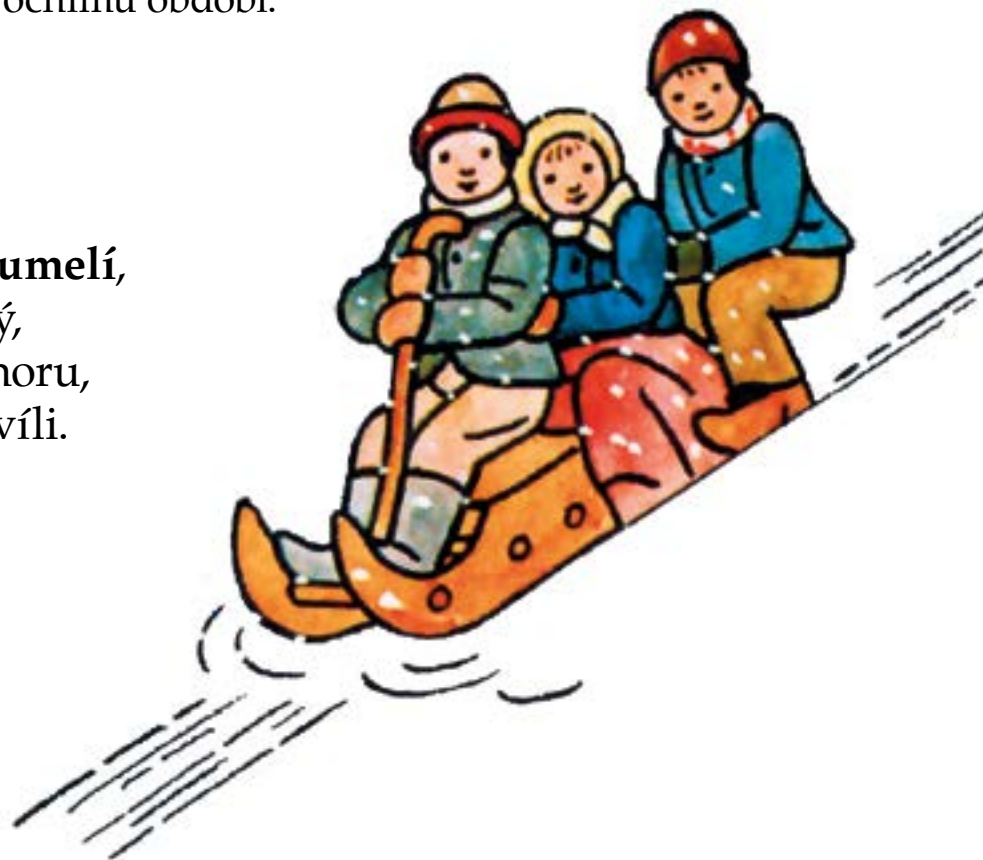
ZIMA

Zima je jedno ze čtyř ročních období. V této době jsou nejnižší teploty i nejkratší dny.

Astronomická zima začíná zimním slunovratem (21. prosince) a končí jarní rovnodenností (21. března). V této knížce se děti seznámí s meteorologickou zimou, která zahrnuje měsíce: **prosinec, leden, únor**.

Zima a zasněžené kopce nabízejí skvělou příležitost k lyžování, bruslení, sáňkování, bobování, stavění sněhuláků i koulování. Děti se těší na Mikuláše, čerta a také na rozbalování dárků pod vánočním stromečkem. Touto knihou připomeneme nejmenším čtenářům nejen nejoblíbenější české svátky, tradice, zvyky, obyčeje, ale i nejznámější lidová říkadla a koledy, které se vztahují právě k tomuto oblíbenému ročnímu období.

Chumelí se, chumelí,
padá snížek bílý,
vyběhneme nahoru,
dole jsme za chvíli.

Prosinec

Za prosincem končí rok,
do nového už jen krok.
V prosinci jsou Vánoce,
přesně jednou po roce.

Leden

Leden, leden,
přikryl vodu ledem.
A kde včera byly louže,
tam to dneska pěkně klouže.

Nový rok

Nesu vám, lidičky, nesu vám novinu,
starý rok překročil osudnou hodinu!
Nesu vám, lidičky, nesu vám vzkaz,
že ten rok letošní začíná včas.

Únor

Únor bývá v roce druhý,
nosí mrazu, větru dost.
V únoru se snížek sype
hlavně dětem pro radost.

SVATÁ BARBORA

4. prosince

Svatá Barbora byla jedinou dcerou velmi krutého otce, který ji vychovával v pohanském duchu a před vlivy křesťanství ji dokonce uvěznil v kamenné věži. Když otec zjistil, že i přesto dcera přestoupila na křesťanskou víru, tak jí vlastnoručně stál hlavu. Legenda praví, že v ten okamžik vyšlehl na obloze blesk a na místě ho zabil.

Svatá Barbora je uctívána jako ochránkyně proti smrti bleskem, požáry, a vůbec před náhlou smrtí. Je patronkou havířů, dělostřelců, pyrotechniků i dalších rizikových povolání a také dětí.

V předvečer svátku sv. Barbory chodila většinou tři děvčata po vesnici v bílém oblečení a přes obličej měla bílý závoj. Bílá barva měla symbolizovat čistotu a nevinnost. Říkalo se jim „Barborky“. Nosily košíček s dobrotami, kterými obdarovávaly hodné děti a ty zlobivé káraly metlou. Dodnes v některých krajích dávají děti večer do oken punčochu, do které těm hodným sv. Barbora nadělí pamlsky nebo ovoce a zlobivým třeba uhlí nebo brambory.

My tři Barborky jsme,
z daleké země jdeme
a dárky vám neseme.

Neseme, neseme, velice to krásné.
A kdo se s námi modlit bude, tomu je dáme,
a kdo nebude, tomu nalupáme.

Svátek svaté Barbory je spojený s tradicí řezání třešňových větvíček, kterým se říká „barborky“. Tyto větvíčky by se měly uříznout při prvním slunečním paprsku a z třešně staré nejméně 10 let. Jedině takto odříznutá větvíčka bude mít kouzelnou moc.

Uříznuté „barborky“ přinášejí do domu štěstí, dávají se do vázy s vodou a čeká se, zda a kdy vykvetou. Děvčatům na vdávání by měla třešňová větvíčka vykvést do Štědrého dne, a pokud skutečně vykvete, je to pro dívku znamení, že se v dalším roce vdá. A ze strany, na kterou se větvíčka otočí, tak z té přijde ženich. Další tradice říká, že kolikátý den od uříznutí „barborka“ vykvete, tolikátý měsíc v dalším roce bude tím nejšťastnějším.

SVATÝ MIKULÁŠ

6. prosince

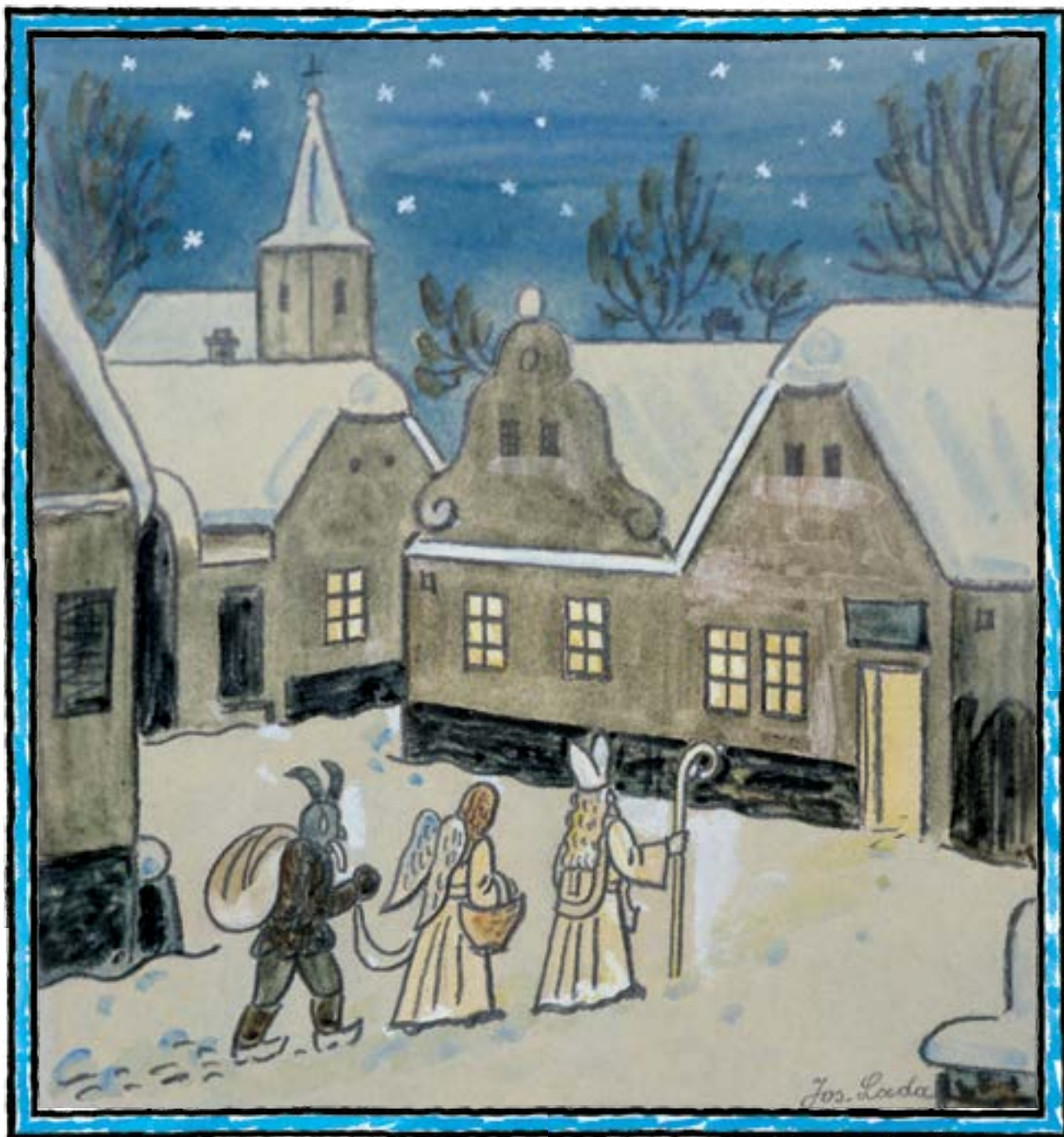
Svatý Mikuláš byl už za svého života velmi oblíbený, protože proslul svojí štědrostí a pomocí lidem v nouzi. Byl ochráncem křesťanské víry i nespravedlivě obviněných. Pro velké množství zázraků, ke kterým se přimluvil, je jedním z nejuctívanějších svatých vůbec.

Svatý Mikuláš se stal patronem obchodníků, námořníků a také ochráncem dětí. Byl známý svojí dobrotou i ochotou pomáhat chudým, kterým rozdával majetek a peníze. Odtud pramení známá tradice, kdy sv. Mikuláš, spolu s čertem a andělem, prochází městy i vesnicemi a hodným dětem rozdává dárky nebo sladkosti. Aby děti mohly dostat mikulášskou nadílku, musí být nejen hodné, dobře se učit, ale také říct básničku nebo zazpívat písničku.

V předvečer svátku chodí sv. Mikuláš od domu k domu, aby se zeptal, jestli se děti od loňska polepšily a přestaly zlobit. Spolu s ním chodí čert, který doufá, že tomu tak není, děti zlobí dál a on je může pořádně postrašit. Hodně zlobivým dětem nosí čert uhlí nebo brambory a ty nejzlobivější nasouká do pytle a odnese do pekla. Andělé, kteří Mikuláše a čerta doprovázejí, pak vnášejí do návštěvy klid a pohodu a za nehodné děti se u Mikuláše i čerta přimlouvají.

A kam nestihne přijít Mikuláš osobně, tam si děti dávají za dveře prázdnou punčochu nebo na okno položí talíř. Do rána pak netrpělivě čekají, jestli bude v punčoše či na talíři nadílka dobrot za dobré chování, nebo budou plné brambor a uhlí, protože zlobily.

**Mikuláš ztratil plášť,
Mikuláška sukni.
Hledali, nenašli,
byli oba smutní.**

Mikuláši, přijď dnes k nám,
písničku ti zazpívám,
přines prosím trochu dobrot,
můžeš je dát třeba do bot.
Dáváš dárky pro radost,
pro každého máš jich dost.

Kdo to klepe? Bílý pán,
Mikuláš dnes přišel k nám.
Anděl a čert přišli s ním,
zjistit, jestli nezlobím.

Čertíka se nebojíme,
protože my nezlobíme.
Když, tak jenom trošinku
tatínka a maminku.

Mikuláši, Mikuláši,
kdo to tady děti straší,
kdo tu řinčí řetězem
a proč s tebou přišel sem.
Rohatý, rohatý,
s kožichem až na paty,
rohatý, rohatý,
černý, pěkně štrapatý.

Otvírejte čertí vrata,
jdem se kouknout na čerťata.
Čertí kluci, čertí holky,
baští si tam čertí vdolky.
Je tu teplo teplíčko,
je tu peklo peklíčko.

Mik, mik, Mikuláš,
přišel s čertem na koláč.
Čerte, čerte chlupatý,
nechej pytel za vraty.
Slibuju ti, slibuju,
že už zlobit nebudu.

SVATÝ AMBROŽ

7. prosince

Svatý Ambrož byl nadaným kazatelem, obratným politikem a také byl papežem jmenován prvním církevním učitelem. Svátek sv. Ambrože byl stanoven na den jeho nečekaného vysvěcení na biskupa. Mezi chudými lidmi byl velmi oblíbený, protože bohatství viděl jako zlo a tvrdil, že by se nemělo hromadit pouze u bohatých, ale mělo by sloužit k užívání a radosti všem.

Svatý Ambrož se stal patronem všech včelařů, výrobců svíček, školáků i studentů. Jedna legenda dokazuje, jaký význam mají pro křesťany včely a med. Pověst vypráví, že malému Ambrožovi usedl na obličej včelí roj. Včely však malému chlapci neublížily, ale vlétly mu do pusy a krmily ho medem. To bylo považováno za zázrak. Velký význam včel v křesťanství nám dodnes připomínají voskové svíčky v kostelech i medové perníčky na vánočních stolech.

V den svátku se sv. Ambrož oblékl do dlouhé košile, přes obličej měl závoj a na hlavě vysokou černou – do špičky stočenou – čepici. Nosil s sebou pamlsky a také bílé koště, kterým proháněl pokřikující děti kolem kostela.

Při honění mu upadla vždy nějaká dobrota, kterou se děti snažily sebrat. Toho se svatý Ambrož snažil využít a nezbedné děti pochyťat.

SVATÁ LUCIE

13. prosince

Svatá Lucie pocházela z velmi bohaté rodiny. Nechtěla se nikdy vdát a jedna legenda vypráví, že si dokonce vypíchla oči, aby se nelíbila dalším nápadníkům. Rozhodla se svůj život zasvětit Bohu a celý svůj majetek i věno rozdat chudým a potřebným.

Svatá Lucie je uctívána jako opatrovnice slepých a pomáhá lidem s očními vadami. V některých krajích lidé věří, že nás chrání před čarodějnicemi. Stala se patronkou švadlen a přadlen. V den tohoto svátku se nesmělo příst ani drát peří.

V předvečer svátku sv. Lucie chodily dívky po vesnicích, někde je doprovázely masky dráteníka, řezníka, kominíka, poustevníka a družičky. Byly celé zahalené do bílého plátna a říkalo se jim „Lucky“. Dokonce i obličej měly zabílený nebo zahalený bílým závojem. Všechny měly v ruce metličku, kterou hrozily nepořádným hospodyňkám a v domech vymetaly nemoci a zlé duchy.

Lucie noci upije a dne nepřidá.

Lidové pořekadlo, které připomíná, že se večer brzy stmívá, ráno slunce vychází později a blíží se tak nejkratší den a nejdelší noc v roce.

ADVENT

od 27. listopadu až 3. prosince do 24. prosince

Už na konci podzimu začíná přípravná doba na vánoční svátky, které se říká advent, což pochází z latinského slova *adventus* a znamená příchod. V tomto čase by lidé na sebe měli být hodní, laskaví a uctiví.

Adventní období začíná čtvrtou nedělí před Štědrým dnem a končí západem slunce na Štědrý den. Lidé se v jeho průběhu připravují na Vánoce a na příchod Ježíše Krista. Je to doba klidu, půstu, rozjímání a dobročinnosti. Adventním obdobím nás každý rok provázejí sv. Barbora, sv. Mikuláš, sv. Ambrož a sv. Lucie.

Dříve byla v této postní době zakázána nejen zábava, ale i tanec a zpěv. V současnosti je to období příprav na nejoblíbenější svátek v roce – Vánoce. I tento čas je spojen s lidovými symboly, zvyky a tradicemi.

Zvyky, tradice, symboly

Od 1. prosince si děti zpříjemňují čekání na Ježíška mlsáním čokolády z okének **adventního kalendáře**, s jehož pomocí si umí představit, kolik dní zbývá do Štědrého dne. Dříve si děti vyráběly svůj vlastní adventní kalendář, ve kterém okénka skrývala různé obrázky a citace z Bible.

Tradičním symbolem adventu je **adventní věnec**. Tento věnec je nejčastěji vytvořen ze smrkových větvíček a ozdoben mašličkami, sušeným ovocem, vánočními ozdůbkami a čtyřmi svíčkami, které se v průběhu adventu zapalují. Zapalování svíček symbolizuje přicházející radost z narození Ježíška. Svíčky se zapalují postupně, a to vždy v neděli. Začíná se s jednou a končí se všemi čtyřmi. **1. svíčku** zapalujeme první adventní neděli, které se říká **železná**. Je to svíce proroků a vyjadřuje památku na proroky, kteří předpověděli narození Ježíše Krista.